

Säkerhetspolitiskt underskott?

En jämförelse Sverige-Finland-Polen

av Helge Löfstedt

FLERA KÄLLOR MED Military Balance och SIPRI som grund anger att Sveriges försvarsutgifter uttryckt i andel av BNP nu är lägre än i våra närmaste grannländer. Detta kan då ses som en indikation på att Sverige utgör ett säkerhetspolitiskt underskottsområde i norra Europa. I en rapport från FOI¹ redovisas framtidsbedömningar som indikerar att detta underskott kan förväntas bli ännu större under de närmaste åren.

Nu är inte försvarsutgifter något självändamål och i ännu mindre grad försvarsutgifternas andel av BNP. Det finns därför anledning att pröva den operativa förmågan. I den försvarspolitiska debatten har samtidigt sedan hösten 2012 förts en något nymornad debatt om det svenska försvarets absoluta förmåga. I denna debatt saknas dock en insikt om vad som rimligen kan förväntas av ett litet lands nationella försvar i dagens säkerhetspolitiska situation. En jämförelse med några jämförbara länder är angelägen för att ge en referensram. I debatten saknas också den nyanserade information som behövs för att kunna peka ut vad som kan förväntas bli förändringar i försvarsförmåga till följd av rimliga satsningar. Här redovisas en analys som ger möjligheter till en uppfattning om åtminstone konsekvenserna av större förändringar i försvarets strukturella sammansättning. Av intresse kan då vara att

Riksrevisionen² efterfrågade förbättringar genom belysning av kopplingen mellan materielsystem och operativ förmåga. Det bör också ses som en styrka att här anknyts det till den internationella försvarsanalytiska litteraturen.

Väsentligen utgör det som här skrivs en utveckling av information vid ett symposium som Kungl Krigsvetenskapsakademien genomförde 14 februari 2013. Det nya här är jämförelser med motsvarande förhållande i Finland och Polen samt att jämförelserna uttrycks i kvantitativ form. Vidare behandlas inverkan av geografiska förhållanden.

I ett avslutande appendix redovisas de avgränsningar som gjorts samt metod och det underlag som utnyttjats. Här vill jag bara framhålla att jämförelserna avser operativ förmåga med avseende på organisationsbestämmande materiel. Detta innebär att information om beredskapsnivåer samt tillgång till annan väsentlig materiel, exempelvis ammunition, inte beaktas.

Det är naturligt att ta med Finland i jämförelsen. Detta med hänsyn till likheten i geostrategiskt läge. Motsvarande gäller för Polen. Viktigt är då den geostrategiska situationen samt aktuell planering i Nato som innebär att Polen har en roll att spela i försvaret av de baltiska staterna.

De försvarsorganisationer som behandlas utgör för Sverige den så kallade IO 2014

och motsvarigheter till denna i Finland och Polen. Tidsmässigt kan dessa organisationer bedömas föreligga i den form de här värderas i tidsintervallet 2015–2020.

I ett första steg görs en bedömning och jämförelse av stridskrafterna i de tre länderna med avseende på organisationsbestämmande materiel. I följande bedöms hur skillnader med avseende på militärgeografiska förhållanden påverkar den operativa jämförelsen.

Resultatet av den analys som här presenteras bekräftar den inledande karakteristiken. Det svenska försvaret utgör ett säkerhetspolitiskt svaghetsområde i nordöstra Europa – svagare än det finska och betydligt svagare än det polska. Detta med beaktande av de allmänna militärgeografiska omständigheter som här föreligger.

I en senare artikel kommer bedömningarna att föras vidare till tre scenarier med ytterligare belysning av den inverkan geoperativa förhållanden kan ha.

En observation är att Finland har organisationsbestämmande materiel som i samlad organisationsstyrka nära motsvarar den svenska. Detta är förvånande när man beaktar att Sverige sedan det kalla krigets slut lagt tre gånger mera i anslag på materiel än vad Finland gjort.

Stridskrafter i de tre länderna

I *tabell 1* redovisas i grova termer stridskrafterna i de tre länderna. I det följande ges en jämförande karakteristik av mark-, marin- samt flygstridskrafterna jämte samlad värdering av respektive arena.

Polens stridskrafter reorganiseras efter Natomönster. Sedan 2010 har man övergått från värnplikt till frivillig kontraktbaserad personalförsörjning. Finland behåller allmän värnplikt men i minskad organisation och med tydlig uppdelning på opera-

tiva styrkor, som är få till antalet men med succesivt ökad materiellt innehåll, samt territoriella styrkor som minskar men fortfarande innehåller stor personalvolym.

Markstridskrafter

Av *tabell 1* framgår att de svenska markstridskrafterna är betydligt färre än de finska och de polska. Förutom de mekaniserade ”manöverbataljonerna” särredovisas luftfrörliga enheter som finns i Sverige och Polen. Stridsvagnar typ Leopard II finns i alla tre länderna och där de svenska är modernast med bland annat högre skyddsnivå. I alla tre länderna finns ett antal pansarbilar för infanteritransport i olika varianter av den finska typen Sisu. Dessutom finns i Sverige och Finland bandgående infanteristridsfordon av den svenska typen Stridsfordon 90. I Polen finns därutöver ett stort antal stridsvagnar, bandgående infanteristridsfordon och pansarbilar av sovjetisk typ. Vidare finns attackhelikoptrar typ Mi 24 som, även om de är äldre, representerar ett modernt element i markstriden. De redovisas i samband med flyg- och luftstridskrafter.

Både Finland och Polen har väsentligt större artilleriorganisation och flera artilleripjäser än Sverige. Pjäserna är från det kalla kriget och prestanda per pjäs är i huvudsak lägre än de svenska, även om åtminstone de finska är moderniserade. Ett modernt undantag utgörs av de finska raketartilleripjäserna av den amerikanska typen MLRS. Den operativa förmågan för dessa bedöms kraftig överstiga hela det svenska artilleriet! Finland har också, i en jämförelse mellan de tre länderna, flest moderna UAV, d v s obemannade små flygfarkoster för spaning.

I både Finland och Polen finns gränsskyddstyrkor med hög beredskap.

Reserver och territoriella styrkor inklusive hemvärn har i tabell 1 förts samman till en kategori. Det svenska hemvärdet, med personalstyrka på 22 000, har ingen motsvarighet i Polen medan Finland återkommande anger att man bygger upp en liknande organisation inom ramen för den territoriella organisationen. Den svenska reservstyrkan på fyra bataljoner som räknas hit har dock låg deklarerad beredskap. Underlaget beträffande den polska personalreserven är osäkert men volym bedöms finnas för att fylla upp den stora nominella brigadorganisationen. Denna kommer då, om man jämför den med andra territoriella styrkor, vara rikligt utrustad men med än så länge äldre materiel från det kalla kriget.

Den finska territoriella organisationen omfattar ca 150 000 personer efter pågående reduktion. Under de närmaste åren skall kvarvarande styrka utvecklas så att den stora numerära neddragningen kompenseras av att de viktigaste territoriella förbanden ges förmåga till aktiv försvarsstrid.

Den samlade bedömningen av markstridskrafterna blir (se separat rad i *tabell 1*) att den polska organisationen har organisationsbestämmande materiel med operativ förmåga två och en halv gånger den svenska. Vidare bedöms den finska markstridsorganisationen ha några tiotal procent högre operativ förmåga än motsvarande svenska. Redan de finska operativa trupperna på fem brigader eller motsvarande bedöms ha organisationsbestämmande materiel med operativ förmåga som nära ansluter till den samlade svenska markstridsorganisationen. Förekomsten av system med högre prestanda i den svenska organisationen förmår inte kompensera den lägre numerären. För bedömningen av de territoriella styrkornas operativa för-

måga är det internationella underlaget svagare och är därmed svårare att genomföra. Främst beroende på att dess stridssätt avviker från den mera rörliga strid som brigader och andra operativa enheter förväntas genomföra.

Den polska presidenten har angett att han anser att polska armén är alltför omfattande och dyr och ser en möjlighet att omstrukturera den efter den avsedda reträtten från Afghanistan.³ En neddragning av organisationen har redan påbörjats. Ett tankeexperiment av intresse kan då vara att bedöma förmågan efter en halvering av organisation från 2010 med behållande av den bästa materielen och viss fortsatt förnyelse. Den operativa förmågan hos den organisationsbestämmande materielen i markstridskrafterna skulle då fortfarande vara väsentligt större (mer än en och en halv gånger) än den svenska i ett tidsperspektiv mot år 2020. Rimligen kommer den reduktion som genomförs inte att bli så omfattande som i detta tankeexperiment.

Marina stridskrafter

De svenska ytstridsfartygen är sammantaget mindre och färre än sina finska och polska motsvarigheter. Huvuddelen av de svenska ytstridsfartygen är mycket moderna och har god smygförmåga dvs förmåga att undgå upptäckt med radar och andra spaningsmedel. En svaghet är dock att de saknar moderna luftvärnsmissiler. Alla tre länderna har svenska sjömålsmissiler av typ RBS 15. I Polen finns därutöver både ryska och amerikanska sjömålsmissiler. Den polska ytstridsflottan bedöms som den starkaste av de tre, medan de finska och svenska ses som likvärdiga.

Finland saknar ubåtar. Både Sverige och Polen har fem ubåtar, där de svenska är

Tabell 1: Stridskrafter i Sverige, Finland och Polen			
	Sverige	Finland	Polen
<i>Markstrid</i>			
Brigader, motsv	2	5	10+2
Manöverbataljoner	6+1	13?	40+5
Artilleribataljoner	2	8?	25?
Gränsskydd, persstyrka	–	8 000	14 000
Reserv, Terrförb o Hemvärn	25 000	150 000	50 000 ?
Operativ förm orgbest mtrl, rel SE	100 %	140 %	250 %
<i>Marin strid</i>			
Ytstridsfartyg, antal	7	10	8
” ” , ton	3 700	5 000	10 000
Ubåtar	5	0	5
Kustbataljoner/motsv	1	2+	3+
Lsttonnage, ton	1 000	500	10 000
Operativ förm orgbest mtrl, rel SE	100 %	70 %	150 (+) %
<i>Flyg- o luftstrid</i>			
Stridsfpl, prestnivå I, antal	100	62	80
” ” II, ”	0	47	26
Radarstn	2+?	?	?
Hkp, antal	53	30	226
Tpfpl mm, antal	16	11	36
Lvbat, motsv	2	5?	15?
Operativ förmåga orgbest mtrl, rel SE	100 %	60 %	150 %

modernast och har luftberoende maskineri, vilket kraftigt ökar förmåga till långvarigt dolt uppträdande under vattenytan.

Här väljs begreppet kusttrupper som gemensam benämning på de svenska amfibie- och de finska kusttrupperna samt det polska marininfanteriet. De svenska dito består av en amfibiebataljon, det finska av två kustjägarbataljoner samt sex kompanier med kust- och sjömålsmissiler och det polska av en mekaniserad marininfanteribrigad. Polen har också väsentligt stör-

re landstigningstonnage som både lämpar sig för transport över öppet hav och förmår landsätta stridsvagnar och stridsfordon förutom infanteri. Både det svenska och finska landstigningstonnaget är avsett för fottrupp och i första hand lämpat för skärgårdsuppträdande. I Finland finns också ett mindre antal fasta kustartilleriförband kvar. De har dock här tilldelats måttligt värde.

Den samlade bedömningen blir att de finska marina stridskrafterna har organisa-

tionsbestämmande materiel som ger operativ förmåga som uppgrår till två tredjedelar av den svenska medan den polska besitter förmåga som är cirka en och en halv gång-er den svenska.

I de tre länderna finns vidare kustbevakningsorganisationer som dock inte beaktas här.

Flyg- och luftstridskrafter

De svenska flyg- och luftstridskrafterna, är vad avser stridsflygplan färre än de finska och polska. Detta beror på förekomsten av även flygplan med lägre prestandanivåer, men som kan användas för begränsade stridsuppgifter. De svenska JAS förutsätts välbekanta liksom de finska F-18 och polska F-16. I Finlands finns dessutom skolflygplanet Hawk som också används för taktisk utbildning med jakt- respektive attackvapen. Internationellt förekommer också att Hawk och liknande flygplan tydligt deklarerats avsedda för stridsuppgifter, rimligtvis då restriktivt med hänsyn till förväntad stridsmiljö.

De polska stridflygplanen i den högsta prestandaklassen utgörs av den amerikanska typen F-16 och den sovjetryska typen Mig 29. Polen har således valt att behålla Mig 29 och startade 2012 ett moderniseringsprogram med syftet att göra dessa "F-16 kompatibla" och där man särskilt framhäver förmåga till informationsutbyte inom ramen för Nato:s stridsledningssystem. Här hänförs också de äldre polska attackflygplanen Su-22 till kategorin stridsflygplan med sekundära luftstridsprestanda. Sådana attackflygplan förekommer i många länders flygvapen. Su-22 har dock i motsats till sina ryska och amerikanska motsvarigheter förmåga att flyga i överljudshastighet – åtminstone med måttlig attacklast. Polen har sedan 2008 uppda-

terat dessa och försett dem med modernare ledningssystem och för att kunna använda styrda vapen.

Den enda redovisningen av radarstationer och stridledningssystem som återfinns utgörs av de två flygande radarstationer i Sverige. Den svaga redovisningen inom detta område är en brist. Här bedöms de två flygande radarstationerna indikera en fördel som beaktas i bedömningen.

Sverige har den modernaste *helikopterflottan*. Finland kommer de närmaste åren att ha genomfört en väsentlig strukturförnyelse när anskaffningen av NH 90 är genomförd. Samma helikoptertyp finns även i Sverige med benämning Hkp 14. Den finska transportförmågan med helikopter kommer dock att endast uppgå till hälften av den svenska när de beställda 20 helikoptrarna är levererade.

Polen har en antalsmässigt mycket stor helikopterflotta som domineras av äldre typer från Sovjetunionen. De flesta är mindre än de svenska och den samlade transportförmågan är drygt tre gånger så stor som den svenska. Att särskilt notera är de 30 attackhelikoptrarna av den sovjetiska typen Mi-24 och som avses för samverkan med de polska luftrörliga brigaderna.

Polen har den till antalet största transportflygflottan men när det gäller transportförmåga har den svenska fortfarande något större kapacitet. Den finska är väsentligt mindre men modernare.

Polen har också den avgjort största luftvärnsstyrkan av de tre länderna. Materielen är av äldre sovjetisk typ, som dock i stor utsträckning har moderniserats. De nominella räckvidderna är 200 km (SA-5), 30 km (SA-3) samt 12 km för den typ som dominerar antalsmässigt (SA-8). Även det finska luftväret är större till antal, förmåga och modernitet än det svenska och får, genom pågående utveckling, enheter med nominell

räckvidd på 25 km (NASAAMS II) och 11 km (Crotale). Det svenska luftvärnet med jämförbar räckvidd och förmåga består av ett fåtal enheter med nominell räckvidd på 40 km – den amerikanska Hawk som moderniserats flera gånger. Dessa och enheterna med kortare räckvidd skall enligt nyligen tillkännagivet beslut ersättas av den toppmoderna europeiska luftvärnsversionen av den flygburna jaktroboten IRIS-T. Antalet är inte bekant, men inget tyder än så länge på någon radikal ökning av det svenska luftvärnet som således förblir svagare än de finska och polska.

Ovanstående avser luftvärn med räckvidd 10 km eller mer. Därutöver finns i alla tre länderna luftvärn med kortare räckvidd som avses för direkt närskydd av främst markstridskrafter. Antalsrelationerna för de tre länderna bedöms vara ungefär desamma som den som angivits för luftvärn med längre räckvidd. Möjligen kan relationen bli marginellt bättre om flera av de äldre luftvärnsystemen RBS 70 skulle behållas på reservstatus i Sverige.

Bedömningen av den organisationsbestämmande materielen i de tre ländernas flyg- och luftstridskrafter blir att de polska har operativ förmåga som är en och en halv gånger den svenska medan de finska når upp till två tredjedelar av den svenska. Då kan det vara värt att notera att den finska förmågan konsekvent har ökat med

uppbyggnad av helikopter- och transportflygkapaciteten under den senaste tioårsperioden. Denna har i sin tur föregåtts av en period med om- och upprustning av stridsflyget genom tillförseln av F-18.

Resultaten sammanställs i Tabell 2.

Det första steget blir att samla de bedömningar av operativ förmåga för organisationsbestämmande materiel som gjorts i föregående avsnitt. Detta redovisas i första raden i tabell 2. Den samlade finska förmågan bedöms således något lägre än den svenska, medan bedömningen av den polska blir nära dubbel mot den svenska.

Här känns det angeläget med en kort betraktelse av begreppet *resurseffektivitet i materielhanteringen*. De svenska materielutgifterna under tiden 1991–2010 var väsentligt högre än de finska. Ur en ESO-utredning⁴ kan man få fram att dessa utgifter under en tjugoförårsperiod 1991–2010 varit ca 350 miljarder SEK. Motsvarande finska utgifter kan man beräkna genom utnyttjande av information från FN statistik för försvarsutgifter samt uppgifter om inflation och växelkurser ur Military Balance. Materielutgifterna blir då cirka 120 miljarder SEK d v s motsvarande ungefär en tredjedel av motsvarande svenska utgifter. Båda uppgifterna avser 2000 års penningvärde, vilket är det som används i ESO-rapporten.

Tabell 2: Sammanställning operativ förmåga Sverige, Finland och Polen
(organisationsbestämmande materiel, relativt Sverige)

	Sverige	Finland	Polen
Samlad bedömning av hela FM	100 %	90 %	200(-) %
Förmåga i södra delen av landet, med hänsyn till terräng egenskaper	100 %	100(+)%	200 %
Ovanstående med beaktande av geografisk utbredning	100 %	200 %	250 %

Den skillnad som föreligger mellan materielutgifter för Finland och Sverige som här redovisas är stor. De osäkerheter med hänsyn till växelkurser, inflationstakter och köpkraft, som alltid föreligger vid denna typ av beräkningar kan rimligen inte utplåna denna stora skillnad.

Ovan har redovisats analyser som resulterar i bedömningen att den svenska operativa förmågan för organisationsbestämmande materiel endast obetydligt överstiger den finska. Denna bedömning avser då den svenska organisationen IO 2014 och motsvarande för Finland vilken endast i mycket liten utsträckning skiljer sig från den som finns redovisad för 2010-11. Slutsatsen måste då bli att den finska materielhanteringen är väsentligt resurseffektivare än den svenska.

Intrycket blir att Finland under hela tjuugoårsperioden har anskaffat materiel på sätt som väl stämmer med den *materielanskaffningsstrategi* som antogs i Sverige för några år sedan. Rimligen bör en slutsats bli att denna strategi bör tillämpas även i fortsättningen i Sverige. Det känns angeläget att påminna om denna med tanke på den tystnad i detta avseende som rått under den senaste tiden.

Inverkan av allmänna geografiska förhållanden

Åter till analyser av operativ förmåga för organisationsbestämmande materiel. Ett andra steg blir då att beakta den inverkan som några allmänna geografiska förhållanden kan ha. Både Finland och Sverige har en tydlig samling av den militära grundorganisationen till den södra delen av respektive land. Koncentrationen är mer utpräglad i Finland där en något större del av de fredstida militära etablissemangen återfinns i den södra delen av landet.

För markstridskrafterna är dock den största inflytelsefaktorn här terränginflytandet. Den finska terrängen med dess högre grad av skogrik terräng tillsammans med förekomsten av rörelseförsvårade insjöar utgör väsentliga omständigheter som tillsammans med den något högre koncentrationen till södra delen av landet ökar markstridskrafterna relativt de svenska med ca 50 % vilket naturligtvis är värt att beakta.

När det gäller sjöstridskrafter finns en motsvarighet till terränginflytande, nämligen förekomsten av skärgård. Detta medför en viss sänkning av de polska sjöstridskrafternas förmåga relativt de svenska och finska eftersom den polska kusten är öppen och saknar skärgård.

Resultatet, fortfarande uttryckt i relation till det svenska, är att den finska operativa förmågan blir likvärdig med den svenska i de militärt tätaste södra delarna av respektive land. Detta innebär således en viss höjning jämfört med den allmängiltiga bedömningen i första steget.

Notera dock att i båda länderna finns det stridskrafter som är avsedda för att vid behov kunna verka i de glest befolkade och till yta och avstånd stora norra områdena. Hur de politiska och militära ledningarna agerar om akuta situationer skulle uppstå är i högsta grad ”scenarioberoende”. Detta begrepp får täcka en mångfald av överväganden som i så fall måste göras och där utfallet naturligtvis kan komma att avvika från vad som här angivits.

För den polska operativs förmåga blir inverkan av dessa geografiska överväganden mindre.

De polska markstridskrafterna har att verka i en mera öppen terräng som erbjuder sämre möjligheter till defensiv strid. Detta innebär dock en måttlig modifiering som bara marginellt förändrar den samla-

de synen på den polska förmågan jämfört med den svenska.

Det tredje steget avser styrketäthet, således operativ förmåga i förhållande till utsträckning på det område som avses skyddas. För de svenska stridskrafterna används här "Söder om Dalälven", ett område med ca 60 mils utsträckning i nord-sydlig riktning. För de finska används för mark- och luftstridskrafter avståndet på omkring 40 mil mellan Helsingfors och Kajaana (en garnisonsort ca 15 mil sydost om Uleåborg). För de polska används avståndet på cirka 60 mil mellan de nordöstra och sydöstra hörnen av Polens territorium.

Både de finska och polska marinastridskrafterna har att verka i anslutning till en kuststräcka som går i öst-västlig riktning – för de finska en sträcka på ca 30 mil från ryska gränsen till Åbo och den polska en sträcka på 40 mil från den ryska gränsen till den tyska. Notera att den svenska marinen då förutsätts primärt verka på en sträcka på ca 60 mil i anslutning till Östersjöns västra strandområde.

Ovanstående innebär förändrade relationer mellan de tre länderna. Uttryckt i operativ förmåga per mil skyddad kust blir de finska sjöstridskrafterna starkare än de svenska och de polska ännu starkare än vad som angavs i tabell 1. Motsvarande omkastning i relationerna inträffar för flyg- och luftstridskrafterna. De finska framstår som starkare än de svenska när man betraktar dem i perspektivet operativ förmåga i relation till utsträckningen när de skall skydda respektive lands södra område. För markstridskrafterna inträffar ingen omkastning men väl en förstärkning. D v s de finska och polska markstridskrafternas operativa överlägsenhet förstärks i förhållande till de svenska i denna typ av jämförelse.

Samantaget framträder de finska stridskrafternas organisationsbestämmande materiel som dubbelt så stark som den svenska när man beaktar utsträckningen av de södra delarna av respektive land (se också tredje raden i *tabell 2*). Likaså förstärks intrycket av överlägsen polska försvarsförmåga vid denna typ av geografisk betraktelse.

För Polen har modifiering av armén påbörjats och ett variationsalternativ angavs tidigare. Om denna alternativa syn på den polska försvarsmakten förs in i den logik som ovan beskrivits blir resultatet att den polska, reducerade operativa förmågan för organisationsbestämmande materiel, fortfarande blir väsentligt större än den svenska. (Värdet på denna alternativberäkning inte redovisas i tabellen).

Observera att här redovisas styrketätheten för den del av försvarsorganisationen som verkar i det mest utsatta området. Denna typ av betraktelser är kanske mest relevant för delar av försvarsorganisation. I slutet av april detta år blev några fall där ryska flygplan "testade" den svenska förmågan omskrivna. Det som blev testat var närmast om man med incidentjaktflygplan hade någon förmåga och vilja att besvara utmaningen. Om man skulle försöka att jämföra den svenska förmågan i dessa fall med motsvarande finsk och polsk förmåga skulle siffrorna troligen avvika från de som här redovisas. Man skulle kanske också vilja vidga analysen till motsvarande för sjöstridskrafter för de tre länderna och också markstridskrafter i scenarion av svårare karaktär. Även om olika scenarion kommer att ge olika uttryck som kan indikeras av olika mått på den indikatorskala som väljs är min bedömning att det gemensamma resultatet är att de geografiska avstånden utgör en större svårighet för de svenska stridskrafterna än för de finska

och polska. Den leder till att det svenska försvaret behöver ett större antal av olika stridskraftsslag för att uppnå förmåga som är jämförbar med de finska och polska.

Detta att de geografiska avstånden utgör en försvårande omständighet för det svenska försvaret är lätt att förutse i jämförelser med centraleuropeiska länder. Att det också blir tydligt i en jämförelse med Finland framstår dock som överraskning och väl värd att föra fram.

I svårare scenarier är det troligt att någon kombination av de två bedömningar-

na som uttryckts på raderna två och tre i *tabell 2* blir viktiga i en bedömning. I det fortsatta avser jag att fullfölja ovanstående genom att, med ovanstående som grund, genomföra bedömning av vilken förmåga de tre ländernas försvarsmakter har som grund för att verka i några scenarier som ansluter sig till vad som redovisades vid Kungl Krigsvetenskapsakademiens vintersymposium i februari 2013.

Författaren är överingenjör och ledamot av KKrVA.

Appendix: Avgränsningar, underlag och metodreflexioner

Den studie som här redovisas behandlar uteslutande aspekter avseende nationell försvarsförmåga. Internationella insatser utgör enväsentlig del av försvarets uppgifter men behandlas inte här.

Fokus är vidare helt mot en värdering av organisationsbestämmande materiel – stridsfordon, ytstridsfartyg, jaktflygplan o s v. Personaldelen av försvarets organisation behandlas inte här liksom inte den beredskap som hålls med den organisationsbestämmande materielen. Likaså behandlas inte materiell uthållighet i form av tillgång till ammunition och förnödenheter i övrig.

Beredskapsaspekterna kommer att ges en något utförligare behandling i en kommande artikel i form av en mera scenario-relaterad analys.

En väsentlig källa utgörs av olika årgångar av den brittiska årligen återkommande publikationen *The Military Balance*. Den redovisning av organisationsbestämmande materiel som där görs blir på många sätt

styrande för vad som kan tas upp i sammanhanget. Det innebär att ledningssystem inte redovisas på ett så systematiskt sätt som önskvärt vore. Vidare är redovisningen av styrda vapen osystematisk med jaktrobotar, sjömålsrobotar och pansarvärnsrobotar som framträdande exempel. Framst saknas antal men även redovisning av vissa typer kan saknas. Även den fulla vidden av målsökaregenskaper och telekrigföringen i anslutning till dessa kan vara svårt att beakta kopplat till prestanda. En redovisning av operativ förmåga för organisationsbestämmande materiel är i sig således inte utan brister och i ännu högre grad gäller detta en rättvisande bedömning av operativ förmåga för hela militära organisationer inklusive personal och beredskap. Dock ger en sådan redovisning, trots bristerna, väsentliga insikter i de konventionella rustningarna. Något som förklarar den vikt som läggs vid sådan i bl a förhandlingar om konventionella rustningsbegränsningar.

De metoder som här används för värdering av organisationsbestämmande materiel går tillbaka till metoder som användes vid i mitten av 1980-talet, när Försvarmakten och dåvarande FOA genomförde *Europastudien*, en studie av styrkebalansen mellan Nato och dåvarande WP. Metoderna är en blandning av objektiva fakta och subjektiva värderingar. Metoden har senare utvecklats några steg som jag redovisas i en rapport⁵ där det också finns en utförligare litteraturförteckning. Den metod jag nu har använt innebär några ytterligare steg i utveckling och då främst samverkans effekter men också skattning av tekniska nyheter som smygförmåga, vilket naturligtvis innebär ett inslag av osäkerhet i bedömningarna.

En mera teoretisk bakgrund till användning av indikatorer och index ges i Lignell m fl.⁶ Användning av sådana metoder på försvarsproblem redovisas i Jaiswal.⁷

I en nyligen utkommen FOI-rapport⁸ återfinns bl a en upprepning av rekommendationen att utveckla metoder för att värdera försvarsmateriels bidrag till försvarseffekten.

Sakunderlag beträffande vapen och andra system finns i stor utsträckning på nätet samt Försvarmaktens *Flygplankort* och *Fartygskort*.⁹

Military Balance 2012/13 utgör en väsentlig källa för antal av vapen och system i respektive militära organisation. Framskrivningar har gjorts med hjälp av underlag i Kungl Krigsvetenskapsakademiens verksamhet för den svenska strukturen samt Försvarmaktens budgetunderlag 2014¹⁰ samt kompletterande underlag. Den finska strukturen har uppdaterats med ett finskt policydokument¹¹ som främsta källa. För Polen finns viss information i Nordlund¹² som använts för den varia-

tionsbedömning som gjorts. Vidare har information på nätet utnyttjats.

I min tidigare nämnda rapport¹³ finns hänvisningar till ett antal referenser som tillsammans ger värdeskalor för de flesta av dagens materieltyper. De materieltyper som därefter tillkommit kan med hjälp av olika uppgifter som funnits tillgängliga på nätet under hösten 2012 inordnas i denna typ av rangordning.

De försvarsgrensvisa bedömningarna av den organisationsbestämmande materielens operativa förmåga utgör ingen större överraskning när man betraktar det organisatoriska och materiella innehållet bakom de siffror som erhålls. Här har ett matematiskt uttryckssätt valts. En förtjänst av det matematiska uttryckssättet är att det blir möjligt att ange ett väl definierat relativt samlat värde för de tre länderna. Detta genom att medelvärde för de tre försvarsgrensvisa jämförelserna anges. Det finska värdet blir således med insatta försvarsgrensvisa jämförelsetalen i tabell 1: $(140+70+60)/3 = 90$ %. Valet av beräkningssätt innebär bl a att de försvarsgrensvisa relativa jämförelserna får lika stort inflytande på den samlade bedömningen. Observera att de mått på förmåga som här redovisas inte är beroende av specifika scenarion. Något som så här långt bör minimera diskussionen om scenarions trovärdighet.

Det matematiska uttryckssättet underlättar också bedömning av terrängeffekter samt bedömningen av hur stor andel av respektive stridskrafter som finns i de södra delarna. Något som är relevant för Finland och Sverige men inte för Polen med sin högre befolkningstäthet.

Terrängeffekter med avseende på markstridskrafter har hämtats ur Dupuy¹⁴ som utgör bearbetningar av data från ett flertal strider med störst inslag från andra världskriget, men också senare i Mellersta

Östern. Fördelar av uppträdande i skärgård, som också behandlas i bedömningen, utgör en osäker ansats. Andel av försvarsmakten som finns grupperad i södra delen av Finland grundas på information i ett finskt planeringsunderlag.¹⁵ Motsvarande svenska värde har skattats.

Utnyttjande av linjära avstånd i samband med militära säkerhetsbetraktelser var ett intressant metodiskt grepp som redovisades vid ett seminarium september 2012 arrangerat av Folk och Försvar. Sådana resonemang förekommer också i den internationella militäranalytiska litteraturen.¹⁶

Graden av koncentration till de södra delarna bedöms vara 90 % för de finska och

80 % för de svenska mark samt flyg- och luftförsvarsstyrkorna. Sjöstridsstyrkorna är till 100 % utgångsgrupperade i de södra delarna av Finland och Sverige.

Några olika aspekter på rörlighet kommer att behandlas ytterligare i en kommande artikel som avhandlar med scenario-relaterad analys.

Visst *ekonomiskt underlag* har hämtats från Hedin.¹⁷ De finska utgifterna för materiel har hämtats från www.un.org/disarmament/convarms/Milex kompletterat med uppgifter i Military Balance avseende växelkursers och inflation enligt berörda årgångar.

Noter

1. Nordlund, Peter och Åkerström, Janne: *Försvarsutgifter i budgetkrisens spår – en försvarsekonomisk omvärldsanalys*, FOI-R-3508-SE, okt 2012, s 46.
2. *Besparingar i försvarets materielförsörjning – regeringens genomförandegrupp 2008*, Revisionsrapport juni 2012, s 84.
3. Op cit, Nordlund och Åkerström, se not 1, s 49.
4. Hedin, Ola: *Försvarets förutsättningar – en ESO-rapport om erfarenheter från 20 år av försvarsreformer*, rapport nr ESO 2011:2, Finansdepartementet, s 215.
5. Löfstedt, Helge: *Sveriges och Rysslands militära kapacitet – jämförelser 1985-2005*, FOA rapport R-170-01567-SE, aug 2000.
6. Lignell, Maria m fl: *Att värdera operativ försvarsförmåga – definitioner och förslag*, FOA-R-98-00806-170-SE, juni 1998.
7. Jaiswal, Narendar Kumar: *Military Operations Research: Quantitative Decision Making*, Kluwer Academic Publishers, Massachusetts 1997, i avsnitt 11.
8. Murray, Richard; Nordlund, Peter; Salomonsson, Gustaf och Lundberg, Ann: *Försvarets materielinköp och andra statliga myndigheters investeringar*, FOA-R-3644-SE, mars 2013, s 8 och 52.
9. *Fartygskort*, Försvarsmakten, Högkvarteret, Stockholm, 1997 och *Flygplankort*, Högkvarteret, Stockholm 1999.
10. *Försvarsmaktens budgetunderlag 2014*, Försvarsmakten, Högkvarteret, Stockholm 2013-02-28.
11. *Finlands säkerhets- och Försvarspolitik 2012. Statsrådets redogörelse*, Statsrådets Kansli dec 2012.
12. Op cit, Nordlund och Åkerström, se not 1, s 49.
13. Op cit, Löfstedt, Helge, se not 5.
14. Dupuy, Trevor N: *Numbers Predictions and War*, Fairfax Virginia 1985.
15. *Lösningssmodell för försvarsmaktsreformen*, / Finska/ Kommendören för försvarsmakten, OH-underlag vid presskonferens 2012-02-08, tillgänglig på nätet, s 10 och 11.
16. Ett exempel utgörs av Huber, Reiner K och Avenhaus, Rudolf (red): *Models for Security Policy in the Post-Cold War Era*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 1996.
17. Op cit, Hedin, Ola, se not 4.